

The image of the future; Conceptualization, design and validation of the questionnaire and its relationship with social capital (with an emphasis on youth)

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received

Received in

Accepted

Published online

Keywords:

Future image,

Social Capital,

Youth.

ABSTRACT

Considering the importance of the image of the future for understanding performance in social life, the purpose of this research is the image of the future; Conceptualization, design and validation of the questionnaire and its relationship with social capital (with an emphasis on youth). The first part of the current research is Mixed Method and an exploratory sequential design has been used. A qualitative study was conducted with thematic analysis approach and 15 people were selected by convenience and volunteer sampling method and data analysis was done using Braun & Clarke's method. In the quantitative method, 331 people voluntarily participated and the validity and reliability of the data were validated using Spss and Smart-pls software. The findings showed that in the qualitative stage, the image of the future includes "positive perspective" and "negative perspective" and these findings were also confirmed in the quantitative stage. In the second part, 110 people participated voluntarily and the findings showed that there is a significant correlation between "positive perspective" and "negative perspective" with social capital at the level of 0.01. Considering the importance of the image of the future and its changeability and its positive role in social capital, the findings of this research have important implications for experts in the fields of future studies and officials related to general government policies in the field of appropriate action for young people.

Cite this article: Author, A. A., Author, B. B., & Author, C. C. (year). Article title. *Journal Title*, 56 (1), 1-20. DOI: <http://doi.org/000000000000000000>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/000000000000000000>

تصویر آینده؛ مفهوم یابی، طراحی و اعتباریابی پرسشنامه و نسبت آن با سرمایه اجتماعی (با تأکید بر جوانان)

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
تاریخ بازنگری:
تاریخ پذیرش:
تاریخ انتشار:

با توجه به اهمیت تصویر آینده برای درک عملکرد افراد در زندگی اجتماعی، هدف از پژوهش حاضر تصویر آینده؛ مفهوم یابی، طراحی و اعتباریابی پرسشنامه و نسبت آن با سرمایه اجتماعی (با تأکید بر جوانان) بود. بخش اول پژوهش حاضر را ترکیبی تشکیل می‌دهد و از طرح اکتشاف متوالی استفاده شده است. مطالعه کیفی با رویکرد تحلیل مضمون انجام شد و ۱۵ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس و داوطلب انتخاب شدند و تحلیل داده‌ها با استفاده روش برون و کلارک انجام شد. در روش کمی ۳۳۱ نفر به‌صورت داوطلبانه شرکت کردند و روایی و پایایی داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای Spss و Smart-pls گزارش شد. یافته‌ها نشان داد در مرحله کیفی تصویر آینده شامل چشم‌انداز مثبت و چشم‌انداز منفی است و این یافته‌ها در مرحله کمی نیز تایید شد. در بخش دوم ۱۱۰ نفر به‌صورت داوطلبانه شرکت کردند و یافته‌ها نشان داد بین چشم‌انداز مثبت و چشم‌انداز منفی با سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. با توجه به اهمیت تصویر آینده و قابلیت تغییرپذیری و نقش مثبت آن در بهبود سرمایه اجتماعی، یافته‌های این پژوهش تلویحات مهمی برای متخصصان آینده‌پژوهی و مسئولین سیاست‌های کلی دولت در زمینه اقدام مناسب برای جوانان دارد.

کلیدواژه‌ها: تصویر آینده، جوانان، سرمایه اجتماعی.

استناد: نام خانوادگی، نام؛ نام خانوادگی، نام؛ و نام خانوادگی، نام (سال). عنوان مقاله. عنوان مجله، ۲ (۴)، ۲۰-۱.

DOI: <http://doi.org/000000000000000000000000>

© نویسندگان.

DOI: <http://doi.org/000000000000000000000000>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

مقدمه

تصویر اشاره به چیزی مهم دارد یا از آن خبر می‌دهد و عکسی است که توجه را به یک ویژگی مهم جلب می‌کند و می‌کوشد تا واقعیت پیچیده‌ای را ساده‌سازی کند یا بر آن تأثیر بگذارد (حیدری دارانی، مجیدی فر و رضایان ۱۴۰۰: ۵۳۲). این واقعیت که بتوان فرآیندهای روانی و اجتماعی را با تحلیل تصاویر آینده، پیش‌بینی، کنترل و مدیریت کرد و در نتیجه تغییری در تصاویر آینده ایجاد شود، بسیار تأمل‌برانگیز است. زیرا پدیده‌های روانی و اجتماعی فقط تحت تأثیر گذشته نیستند، بلکه از آینده هم تأثیر می‌پذیرند. انسان همواره با تصویری که نسبت به آینده دارد به استقبال چالش ناشناخته‌ها رفته است؛ بنابراین تصاویر آینده نه تنها باید درک یا دریافت شود، بلکه باید شکل نیز داده شود، مخصوصاً آینده که یک واقعیت عینی نیست، بلکه تصویری ذهنی است که به ذهنیت کسی که آن را می‌بیند بستگی دارد (Polak 1973: 9). همچنین تصویر آینده برای درک عملکرد فردی و بین فردی در زندگی اجتماعی مهم است. رابطه مثبت قابل توجهی بین تصورات خوش بینانه نسبت به آینده و راهبردهای مقابله‌ای متمرکز بر حمایت اجتماعی و تأکید بر جنبه‌های مثبت موقعیت‌های استرس‌زا وجود دارد. از طریق به‌کارگیری راهبردهای مقابله‌ای سازنده، تصورات خوش بینانه نسبت به آینده می‌تواند اثری غیرمستقیم بر کیفیت زندگی اعمال کند؛ در نتیجه بهزیستی ذهنی و سلامت جسمانی با بهبود یک شیوه زندگی سالم و همچنین رفتارهای سازگاران و پاسخ‌های شناختی همراه با انعطاف‌پذیری بیشتر و ظرفیت حل مسئله گسترش پیدا می‌کند (Conversano et al. 2010: 25).

توانایی ایجاد تصاویر مثبت آینده در جوانان به آن‌ها در به رسمیت شناختن نقش خود در ایجاد آینده ترجیحی و تشویق آن‌ها برای تبدیل شدن به شرکت‌کنندگان فعال در ایجاد آینده‌های مثبت شخصی و اجتماعی کمک می‌کند (Bodinet 2018: 213). در واقع بخش زیادی از آنچه جوانان از آینده فهم می‌کنند، ریشه در تصاویر ذهنی آن‌ها از آینده دارد و تصاویر آینده بر زندگی و سرنوشت آن‌ها تأثیر می‌گذارد. آینده واقعی، وقتی که سرانجام به حقیقت می‌پیوندد، از عناصری که در انتظارات قبلی افراد وجود داشته، تشکیل شده است. آینده را می‌توان به‌عنوان تجسم نتایج انتخاب‌ها و کنش‌های حال دید، هرچند رفتار کنونی افراد نیز که آینده را شکل می‌دهند، خود تحت تأثیر تصاویر ساخته شده در ذهن افراد نسبت به آینده است (طاهری دمنه و ذاکری، ۱۳۹۹: ۳۲). هدف از پژوهش حاضر نیز مفهوم یابی، طراحی و اعتباریابی پرسشنامه تصویر آینده و نسبت آن با سرمایه اجتماعی در جوانان بود.

بیان مسئله

تصویر آینده، یکی از سازه‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی و سلامت عمومی شهروندان یک جامعه و به‌ویژه نسل جوان است که به‌تبع آن موجب متعهد ساختن آن‌ها برای پیگیری و تلاش مستمر و رسیدن به اهداف در زندگی فردی و اجتماعی می‌شود (Schmid & Lopez 2011: 69). داشتن تصویر ذهنی مثبت نسبت به آینده و توانایی پیش‌بینی و برنامه‌ریزی برای آینده موجب پیامدهای مثبت و مطلوب انگیزشی و رفتاری می‌شود (Kooij, Kanfer, Betts & Rudolph 2018: 867) و به‌خصوص جوانان اگر نسبت به آینده چشم‌انداز مثبت‌تری داشته باشند، شادی و رضایت‌مندی بیشتری از زندگی گزارش می‌کنند (ایران پور، عرفانی و ابراهیمی ۱۳۹۶: ۸).

چشم‌انداز زمان، نفوذی را که ملاحظات گذشته، حال و آینده در طیف وسیعی از رفتارهای انسانی دارند، توصیف می‌کند و از ابعادی همچون آینده و آینده متعالی تشکیل شده است (Mckay et al. 2015: 68). تصویر آینده مطلوب از طریق چشم‌انداز مثبت و امیدواری به آینده با بهزیستی فردی و اجتماعی قشر جوان و تحصیل کرده مرتبط است (رحیمی، حاجلو و بشرپور ۱۳۹۸: ۶۵۷). تصویر ذهنی مطلوب نسبت به آینده موجب می‌شود که افراد در زمان حال برای آینده خود برنامه‌ریزی کنند و زندگی متعهدانه‌ای را داشته باشند. آینده‌نگری موجب می‌شود که فرد بهتر بتواند اولویت‌بندی بهتری برای زندگی در زمان حال در نظر بگیرد، تاب‌آوری بالاتری در مواجهه احتمالی با رویدادهای استرس‌آور از خود نشان دهد و عملکرد بهتری به لحاظ اجتماعی از خود بروز دهد (Crockett Weinman, Hankins & Marteau 2009: 333). در واقع امروزه آینده‌نگری ابزاری مهم در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری به کار می‌رود و از راهبردهای اساسی برای رویارویی با موج‌های عدم قطعیت و پیش‌بینی‌ناپذیری است (بختیاری ۱۳۹۹: ۱).

جوانان یکی از کارآمدترین اقشار جامعه را تشکیل می‌دهند (میرجلیلی و حسینی زاده ۱۳۹۹: ۱)، جزو سرمایه‌های انسانی آموزش‌دیده هستند، آینده جامعه در دست آنهاست، و تصویر آینده آن‌ها برای رشد و توسعه فردی و اجتماعی اهمیت دارد (علیزاده اقدام ۱۳۹۱: ۱۸۹). درک تصاویر آینده جوانان منبع اطلاعات مفیدی در مورد اقدامات احتمالی آینده آن‌ها و در مورد انگیزه‌ها و انتخاب‌های فعلی آن‌ها فراهم می‌کند (Kaboli & Tapio 2018: 32). روشی که جوانان زندگی خود را در جوامع مدرن تجربه می‌کنند به طرز چشمگیری تغییر کرده است؛ این تحول شامل سبک زندگی، الگوهای وابستگی و روابط، تحصیلات و ورود به بازار کار می‌شود. امروزه جوانان با انواع خطرات و عدم قطعیت‌هایی روبرو هستند که برای والدین و آموزگاران آن‌ها ناآشنا بود (Furlong & Cartmel 2007: 1). پیچیدگی واقعیت اجتماعی در عصر کنونی بر تلاش جوانان برای خلق هویت و تصاویر آینده تأثیر گذاشته است. جوانان با روندهای فرهنگی جدید ارتباط نزدیکی دارند؛ بنابراین تغییرات در ساختار اجتماعی بر تلاش آن‌ها برای ساختن هویت و واقعی ساختن تصاویر مطلوب آینده آن‌ها تأثیر می‌گذارد (Kaboli & Tapio 2018: 32). مطالعات نیز نشان داده‌اند که تصاویر گزارش شده توسط جوانان در کشورهای مختلف تحت تأثیر نگرانی‌های اجتماعی و سیاسی زمانشان مانند جنگ، خشونت، فقر و فناوری پیشرفته بود (Brown 1984: 303; Johnson 1987: 36).

تصویر آینده می‌تواند یکی از عوامل اثرگذار بر سرمایه اجتماعی باشد. سرمایه اجتماعی که کاربرد روزافزونی در علوم انسانی و همچنین در رشته‌های دیگر از قبیل علوم سلامت پیدا کرده است، حاصل تعاملات میان انسان‌ها، سازمان‌ها، گروه‌ها و نهادها است که به واسطه مشارکت و همکاری اجتماعی تسهیل می‌شود (رفیعی، موسوی و قاسم‌زاده ۱۳۹۵: ۱۴۱). سرمایه اجتماعی بیشتر دربرگیرنده مفاهیمی چون اعتماد و همکاری متقابل میان اعضای یک گروه یا یک جامعه است که نظام هدفمندی را شکل می‌دهد و به سوی منافع مشترک هدایت می‌کند (منصوری و صدمی ۱۳۹۹: ۲۲۱). در واقع سرمایه اجتماعی که اشاره به پیوند بین افراد در روابط صمیمی (گروه‌های اولیه) یا در انجمن‌های داوطلبانه (گروه‌های ثانویه) دارد، باعث می‌شود افراد و گروه‌ها بتوانند به اهداف مختلف دست یابند و چنین پیوندی موجب ارتقاء سلامتی نیز می‌شود (Kunitz 2004: 61).

جوانان از سرمایه‌های عظیم هر ملت‌اند که می‌توانند نقش مهمی در پیشرفت یا انحطاط جامعه خویش ایفا نمایند (نورحسن فتیده، ۱۳۸۸: ۱). تصویر آینده از آن جهت اهمیت دارد که اگر مبتنی بر چشم‌انداز مثبت، خوش‌بینی و

1. time perspective

2. social capital

امیدواری باشد، پیامدهای مثبت روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و سیاسی خواهد داشت؛ از سوی دیگر اگر این تصویر منفی و نامطلوب باشد پیامدها نیز برعکس خواهد شد و سلامت جامعه نیز به صورت منفی تحت تأثیر قرار می‌گیرد؛ به خصوص اگر این افراد جزو جوانان و احتمالاً تحصیل کرده‌ها باشند و تصویر منفی موجب می‌شود که آن‌طور که باید و شاید در کشور خود به صورت هدفمند تلاش نکنند و دچار سرخوردگی شوند، به طوری که یافته‌های یک پژوهش نشان داد تصویر آینده می‌تواند بر نگرش جوانان نسبت به اوضاع اجتماعی- فرهنگی و آموزشی، اقتصادی و سیاسی کشور اثرگذار باشد (مقدس و شرفی، ۱۳۸۸: ۱۶۲). بنابراین مسئله شناخت ذهنیت جوانان به عنوان آینده‌سازان جامعه و بررسی عوامل مؤثر بر ساخت این ذهنیت‌ها ضرورت دارد (Ono 2003: 737).

همچنین در ارتباط با تصاویر آینده در جوانان یافته‌های یک پژوهش نشان داد تصاویر آینده جوانان ایرانی ارتباط عمیقی با تجربه زیست آن‌ها در گذشته و حال دارد و جوانان توانایی کمی برای رؤیاپردازی از یک آینده مطلوب دارند (طاهری دمنه ۱۳۹۷: ۴۵). در پژوهش دیگر یافته‌ها نشان داد بیشترین سهم در مهاجرت جوانان مربوط به تصاویر ویران شهری از مبدأ است (طاهری دمنه و کاظمی ۱۳۹۷: ۵۳). همچنین ذهنیت جوانان از آینده، مقوله‌ای پیچیده و چندبعدی است و برای اثرگذاری بر روی آن نیاز به برنامه‌ریزی منسجم و کار فرهنگی عمیق است (طاهری دمنه و ذاکری ۱۳۹۹: ۳۱). بدین ترتیب در پژوهش حاضر ابتدا تصاویر آینده جوانان با استفاده از یک روش کیفی مفهوم‌یابی می‌شود. همچنین مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که پرسشنامه‌ای برای اندازه‌گیری تصویر آینده موجود نیست و در این زمینه خلأ پژوهشی وجود دارد، در حالی که با داشتن چنین ابزاری می‌توان افرادی که دارای تصاویر ذهنی منفی و نامطلوب نسبت به آینده هستند را شناسایی و اقدامات لازم جهت بهبودی اتخاذ کرد؛ زیرا تصاویر ذهنی قابلیت تغییر و بهبودی دارند. سرانجام در پژوهش حاضر ارتباط تصویر آینده با سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد، در نتیجه اهمیت بیشتر تصویر آینده مشخص خواهد شد که می‌تواند با سرمایه اجتماعی که بخش قابل توجهی از کیفیت زندگی فردی و بین فردی افراد در جوامع را تبیین می‌کنند، رابطه معنادار داشته باشد؛ بنابراین در پژوهش حاضر ابتدا تصویر آینده مفهوم‌یابی می‌شود، سپس پرسشنامه‌ای طراحی و اعتباریابی خواهد شد و سرانجام نسبت تصویر آینده با سرمایه اجتماعی در جوانان مورد بررسی قرار گرفت.

روش‌شناسی پژوهش

بخش اول پژوهش حاضر را ترکیبی تشکیل می‌دهد و از طرح اکتشاف متوالی^۱ استفاده شده است. پژوهش‌های ترکیبی شامل استفاده از حداقل یک تحلیل کیفی و حداقل یک تحلیل کمی است و هر دو نوع تجزیه و تحلیل برای انجام یک تحلیل ترکیبی استفاده می‌شود (Onwuegbuzie & Combs 2010: 397). مطالعه کیفی حاضر با رویکرد تحلیل مضمون انجام شد. تحلیل موضوعی در تحقیقات کیفی استفاده می‌شود و بر بررسی و واکاوی مضامین یا الگوهای معنا در داده‌ها تمرکز دارد و معانی را در داده‌ها بررسی می‌کند (Daly, Kellehear & Gliksman 1997: 611). در این مطالعه ۱۵ نفر (۱۲ جوان و ۳ متخصص) با رعایت حداکثر تنوع (جوانان دانشجوی و غیر دانشجوی پسر و دختر مجرد و متأهل ساکن استان گیلان) به شیوه نمونه‌گیری هدفمند در پاییز ۱۴۰۱ انتخاب شدند (۹ پسر و ۶ دختر، میانگین سنی ۲۵/۳۳ سال، ۱۱ مجرد و ۴ متأهل، ۹ دانشجوی و ۶ شاغل)

1. exploratory sequential design

2. theme analysis

در پژوهش حاضر از ابزار مصاحبه برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد. مصاحبه‌ها نیمه ساختاریافته بود و تجربه‌های شرکت‌کنندگان به‌طور کامل مورد بررسی قرار گرفت و تا حد اشباع اطلاعات ادامه یافت. تمامی مصاحبه‌ها با هماهنگی قبلی و در مکانی مشخص و مورد رضایت شرکت‌کنندگان انجام شد و حدوداً ۴۵ دقیقه طول کشید. مصاحبه با یک سؤال کلی آغاز شد: به نظر شما ایران آینده چگونه کشوری است؟ سپس در حین مصاحبه‌ها سؤالات دیگری همچون چه تصویری از آینده خودتان دارید؟ پرسیده شد. همچنین برای درک عمیق‌تر مصاحبه‌ها سؤالات اکتشافی در حین مصاحبه‌ها پرسیده شد: می‌توانید این مسئله را بیشتر توضیح دهید؟ می‌توانید مثالی بیاورید؟ تمامی مصاحبه‌ها که توسط یک دانش‌آموخته دکتری تخصصی مشاوره انجام شد، ضبط، پیاده‌سازی و تایپ شد. تحلیل داده‌ها شامل مراحل آشنایی با داده‌ها، تولید کدهای اولیه، جستجو برای مضامین، مرور مضامین، تعریف و نام‌گذاری مضامین و تهیه گزارش بود (Braun & Clarke 2006: 77). جهت اعتمادپذیری داده‌ها از معیارهای جداگانه تضمین قابلیت اعتبار،^۱ قابلیت تاییدپذیری،^۲ قابلیت اطمینان^۳ و قابلیت انتقال^۴ استفاده شد (Lincoln & Guba 1985: 1).

روش اجرای پژوهش بدین ترتیب بود که ابتدا فراخوانی مرتبط با هدف پژوهش در محیط‌های دانشگاهی و همچنین به‌صورت مجازی در شبکه‌های اجتماعی مجازی اعلام شد و نمونه‌نهایی از بین افراد در دسترس و داوطلب انتخاب شدند. معیار ورود در این پژوهش داوطلب شرکت در پژوهش بودن و در دامنه سنی جوانی قرار داشتن بود (۱۸ تا ۳۰ سالگی). معیار خروج از پژوهش نیز عدم علاقه به همکاری در پژوهش در نظر گرفته شد. در پژوهش حاضر به شرکت‌کنندگان توضیح داده شد که این مصاحبه‌ها با هدف صرفاً پژوهشی انجام می‌شود و با اجازه آن‌ها مصاحبه‌ها ضبط شد و به آن‌ها اطمینان خاطر داده شد که نام و اطلاعات آن‌ها محرمانه باقی می‌ماند، بنابراین تمامی شرکت‌کنندگان با رضایت آگاهانه در پژوهش شرکت کردند.

بر اساس یافته‌های پژوهش کیفی و همچنین مرور کتابخانه‌ای گویه‌های مرتبط با تصاویر آینده به‌صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم تدوین شد و در اختیار متخصص (دارای مدرک دکتری تخصصی در رشته‌های آینده پژوهی، روانشناسی، مشاوره و جامعه‌شناسی) قرار گرفت تا روایی محتوایی با استفاده از شاخص نسبت روایی محتوایی^۵ (CVR) و شاخص روایی محتوایی^۶ (CVI) تأیید شود. در مرحله بعدی گویه‌هایی که از روایی محتوایی برخوردار بودند در قالب اجرای مقدماتی بر روی ۳۰ شرکت‌کننده اجرا شد تا از نظر شفافیت گویه‌ها و دستورالعمل پاسخ دادن بازخورد دهند و روایی صوری نیز تأیید شود. در مرحله بعد پرسشنامه بر روی نمونه اصلی اجرا شد.

جامعه آماری پژوهش حاضر در این مرحله را جوانان ساکن استان گیلان در بهار ۱۴۰۲ تشکیل دادند که به شیوه نمونه‌گیری داوطلبانه ۳۵۰ نفر انتخاب شدند. در مدل‌سازی اندازه نمونه معمولی حدود ۲۰۰ مورد است (Kline 2011: 12)، در پژوهش حاضر برای افزایش روایی بیرونی ۳۵۰ مورد انتخاب شدند که از این میان ۱۹ نفر به دلیل اینکه به صورت ناقص پاسخ دادند از فرآیند تحلیل خارج شدند و نمونه‌نهایی پژوهش حاضر ۳۳۱ نفر است (۱۴۳ نفر پسر و ۱۸۸ نفر دختر؛ میانگین و انحراف معیار سنی برابر با ۲۲/۳۰ و ۳/۰۸؛ ۵ نفر زیر دیپلم، ۳۵ نفر دیپلم و فوق دیپلم، ۲۶۱ نفر کارشناسی، ۲۵ نفر کارشناسی ارشد و ۵ نفر دکتری؛ ۲۸۵ نفر مجرد و ۴۶ نفر متأهل).

1. credibility
2. confirmability
3. dependability
4. transferability
5. content validity ratio
6. content validity index

در این بخش از پژوهش برای روایی سازه از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی، برای روایی ممیز از روش فورنل و لارکر^۱ و برای روایی همگرا از میانگین واریانس استخراج شده^۲ (Ave) و همبستگی پرسشنامه تدوین شده با پرسشنامه امید اسنایدر^۳ (۱۹۹۱) استفاده شد که دارای ۱۲ گویه است و در یک پژوهش روایی و پایایی آن معتبر گزارش شد (کرمانی، خداپناهی و حیدری ۱۳۹۰: ۷). پایایی نیز با استفاده از همسانی درونی (ضریب آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی^۴ و پایایی بازآزمایی (با فاصله دو هفته بر روی ۳۰ نفر) محاسبه شد. نرم‌افزارهای مورد استفاده در این بخش SPSS-23 و Smart-pls-3 بود.

در بخش دوم از روش همبستگی استفاده شد و ارتباط بین متغیر تصویر آینده و سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت و ۱۱۰ جوان ساکن استان گیلان در بهار ۱۴۰۲ با استفاده از روش نمونه‌گیری داوطلبانه انتخاب شدند (۵۵ نفر پسر و ۵۵ نفر دختر؛ میانگین و انحراف معیار سنی برابر با ۲۲/۱۴ و ۲/۵۰؛ ۱۰ نفر دیپلم و فوق دیپلم، ۷۵ نفر کارشناسی، ۲۵ نفر کارشناسی ارشد؛ ۸۹ نفر مجرد و ۲۱ نفر متاهل). برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی از پرسشنامه ۲۰ سؤالی سرمایه اجتماعی رفیعی و همکاران (۱۳۹۵: ۱۴۱) استفاده شد. نتایج ساختار عاملی نشان داد که این پرسشنامه دارای ابعاد درون گروهی و برون گروهی است و پایایی نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش شد. دارای روایی و پایایی قابل قبول است. داده‌های جمع‌آوری شده با ضریب همبستگی پیرسون با استفاده از نرم‌افزار SPSS-23 تحلیل شد.

یافته‌ها

یافته‌های بخش کیفی نشان داد از مجموع اطلاعات دو مضمون اصلی «چشم‌انداز مثبت» و «چشم‌انداز منفی» شناسایی شدند. مضامین فرعی برای چشم‌انداز مثبت شامل «پیشرفت» و «آینده مطلوب»، مضامین فرعی برای چشم‌انداز منفی شامل «آینده نامطلوب»، «مشکلات روان‌شناختی» و «ابهام» بود.

برخی از شرکت‌کنندگان اعتقاد داشتند که در آینده ایران پیشرفت در زمینه‌های مختلف همچون اقتصاد رخ خواهد داد و ایران پتانسیل تبدیل شدن به یک کشور قدرتمندتر و آبادتر را دارد. به همین دلیل آینده ایران را مطلوب در نظر گرفتند و نگاهی خوش‌بینانه و امیدوارانه داشتند که بر اساس آن اتفاقات خوب برای هم فرد و هم جامعه علی‌رغم وجود همه دشواری‌های موجود رخ خواهد داد.

نمونه‌ای از واحد معنایی مرتبط با چشم‌انداز مثبت: «به نظر من توی آینده ایران خیلی پیشرفت می‌کنه، کشور قشنگ‌تری می‌شه از همه نظر هم اقتصادی هم فکری هم مهاجرتی هم توریستی. به نظر من از همه نظر بهتر می‌شه» (مصاحبه ۱). برخی از کدهای پایه مرتبط با چشم‌انداز مثبت: «پیشرفت اقتصادی، پیشرفت فکری، بهتر شدن آینده، اعتقاد به پیشرفت بر اساس مقایسه با سایر کشورها، باور به افزایش آگاهی و گشودگی مردم و پیشرفت ایران، آبادانی، سربلندی، روشنایی، مثبت‌نگری، امیدواری، رسیدن به اهداف»

از سوی دیگر بخشی از شرکت‌کنندگان به مواردی اشاره کردند که مرتبط با آینده‌ای نامطلوب همچون ناامنی، هرج‌ومرج، ازهم‌گسیختگی خانوادگی، پسرقت، مهاجرت و فروپاشی گسترده بود که در نتیجه موجب مشکلات روان‌شناختی همچون ترس از آینده و درماندگی می‌شود. نمونه‌ای از واحد معنایی مرتبط با چشم‌انداز منفی: «آینده رو بسیار سخت می‌بینم. به نوبه خودم می‌تونم بگم که روز به روز با این وضعیت دلار و گرونی خیلی سخت شده.

1. Fornell & Larcker

2. average variance extracted

3. Snyder

4. composite

زندگی از لحاظ اقتصادی واقعاً باید تصحیح بشه، درست بشه وگرنه آینده همش توأم با گرفتاری هستش» (مصاحبه ۷). برخی از کدهای پایه مرتبط با چشم انداز منفی: «سرگردانی، کشور پیر، کاهش ازدواج، کاهش نرخ تولد، بیکاری، مهاجرت، بی‌اعتمادی، پسرفت، ترس، پرخاشگری، بی‌انگیزگی، پیش‌بینی ناپذیری»

نتایج CVR حاکی از آن است که تمامی گویه‌ها (به جز دو گویه که از فرآیند اعتباریابی حذف شدند) از عدد جدول لاوشه^۱ (۰/۸۵) بزرگتر هستند، این بدین معنی است که گویه‌های پرسشنامه از نظر متخصصان مهم و ضروری بودند. نتایج CVI در جدول فوق حاکی از آن است که تمام گویه‌های موجود از ۰/۷۹ بزرگتر هستند و بیانگر آن است که تمامی گویه‌ها از نظر متخصصان از نظر مربوط بودن، واضح بودن و ساده بودن مورد تایید است. بنابراین بر اساس نتایج CVR و CVI پرسشنامه از روایی محتوایی معتبر برخوردار است. همچنین قبل از اجرای پرسشنامه بر روی نمونه اصلی، ۳۰ شرکت کننده به صورت آزمایشی به پرسشنامه پاسخ دادند و گزارش کردند که تمامی گویه‌ها از نظر آنها شفاف و واضح است و مشکلی در پاسخ‌گویی نداشتند، بنابراین روایی صوری پرسشنامه نیز تایید شد. در مرحله بعد به منظور تحلیل عاملی اکتشافی (با چرخش واریماکس) پرسشنامه بر روی نمونه اصلی اجرا شد و مقدار KMO برابر با ۰/۹۵ گزارش شد؛ با توجه به اینکه این مقدار از ۰/۷۰ بالاتر گزارش شده است، نشانگر کفایت نمونه است. همچنین آزمون بارتلت نیز در سطح ۰/۰۰۱ معنادار گزارش شد که بیانگر عدم همبستگی صفر بین گویه‌ها است. جدول زیر، واریانس عوامل استخراج‌شده را نشان می‌دهد.

جدول ۱. واریانس عوامل استخراج‌شده

عامل‌ها	مقدار ویژه اولیه		مجدورات عوامل استخراج‌شده پس از چرخش		
	مقدار ویژه	درصد واریانس	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس
۱	۱۵/۵۹	۴۴/۵۴	۹/۹۹	۲۸/۵۵	۲۸/۵۵
۲	۳/۵۴	۱۰/۱۳	۹/۱۴	۲۶/۱۳	۵۴/۶۸

جدول فوق، نشان می‌دهد که ۲ عامل دارای ارزش بیشتر از ۱ هستند. عامل اول با مقدار ویژه ۹/۹۹ توانست ۲۸/۵۵ درصد از کل واریانس پرسشنامه را تبیین کند و عامل دوم نیز با مقدار ویژه ۹/۱۴ توانست ۲۶/۱۳ درصد از واریانس کل را پیش‌بینی نماید؛ بدین ترتیب ۲ عامل استخراج‌شده توانستند ۵۴/۶۸ درصد از واریانس پرسشنامه را تبیین کنند.

جدول ۲: ماتریس چرخش یافته

گویه	عامل‌ها		گویه	عامل‌ها	
	۱	۲		۱	۲
۱	۰/۷۵	-	۱۷	-	۰/۶۵
۲	۰/۶۱	-	۱۸	-	۰/۴۵
۳	۰/۶۱	-	۱۹	-	۰/۴۷
۴	۰/۵۸	-	۲۰	-	۰/۶۶

^۱ . Lawshe

۰/۶۶	-	۲۱	-	۰/۵۲	۵
۰/۶۸	-	۲۲	-	۰/۵۶	۶
۰/۷۱	-	۲۳	-	۰/۶۰	۷
۰/۷۴	-	۲۴	-	۰/۶۶	۸
۰/۶۸	-	۲۵	-	۰/۷۵	۹
۰/۳۵	-	۲۶	-	۰/۷۷	۱۰
۰/۷۲	-	۲۷	-	۰/۶۴	۱۱
۰/۴۰	-	۲۸	-	۰/۶۸	۱۲
۰/۶۰	-	۲۹	-	۰/۶۷	۱۳
۰/۷۹	-	۳۰	-	۰/۷۹	۱۴
۰/۸۱	-	۳۱	-	۰/۷۸	۱۵
۰/۶۱	-	۳۲	-	۰/۶۳	۱۶
۰/۸۱	-	۳۳	-		
۰/۷۳	-	۳۴	-		
۰/۶۲	-	۳۵	-		

جدول فوق نشان می‌دهد که گویه‌های ۱ تا ۱۶ عامل اول (چشم انداز مثبت) را تشکیل می‌دهند و گویه‌های ۱۷ تا ۳۵ عامل دوم (چشم انداز منفی) را تشکیل می‌دهند. تمامی بارهای عاملی گویه‌های پرسشنامه بین ۰/۳۵ و ۰/۸۱ گزارش شده است. شایان ذکر است که ۶ گویه دارای بار عاملی زیر ۰/۳۰ گزارش بودند که از تحلیل عاملی و همچنین سایر تحلیل‌ها حذف شدند.

جدول ۳: اطلاعات توصیفی پرسشنامه

کمیته	بیشینه	دامنه	میانگین	انحراف معیار	چارک اول	چارک دوم	چارک سوم	کجی	کشیدگی	
عامل اول	۹۶	۸۰	۵۶/۹۳	۱۶/۹۴	۴۴	۵۸	۶۹	-۰/۲۲	-۰/۴۷	
عامل دوم	۱۰۸	۸۵	۷۴/۵۷	۱۸/۹۱	۶۲	۷۶	۸۹	-۰/۳۰	-۰/۳۷	

جدول فوق نشان می‌دهد که میانگین و انحراف معیار عامل اول یعنی چشم انداز مثبت به ترتیب برابر با ۵۶/۹۳ و ۱۶/۹۴ گزارش شده است و میانگین و انحراف معیار عامل دوم یعنی چشم انداز منفی به ترتیب برابر با ۷۴/۵۷ و ۱۸/۹۱ گزارش شده است. چارک اول، دوم (میانه) و سوم عامل اول به ترتیب برابر با ۴۴، ۵۸ و ۶۹ و چارک اول، دوم (میانه) و سوم عامل دوم به ترتیب برابر با ۶۲، ۷۶ و ۸۹ گزارش شده است. حداقل و حداکثر نمرات عامل اول به ترتیب برابر با ۱۶ و ۹۶ با دامنه ۸۰ و حداقل و حداکثر نمرات عامل دوم به ترتیب برابر با ۲۳ و ۱۰۸ با دامنه ۸۵ محاسبه شده است. همچنین جدول فوق نشان می‌دهد که مقدار کجی و کشیدگی عامل اول به ترتیب برابر با -۰/۲۲ و -۰/۴۷ و مقدار کجی و کشیدگی عامل دوم به ترتیب برابر با -۰/۳۰ و -۰/۳۷ گزارش شده است که در دامنه ۲ و ۲- قرار دارد که بیانگر آن است که داده‌های پژوهش از توزیع نرمال برخوردار است.

جدول ۴: روایی و پایایی پرسشنامه

متغیر	آلفای کرونباخ	ترکیبی	بازآزمایی	میانگین‌های واریانس استخراج‌شده	همگرا	SRMR
عامل اول	۰/۹۴	۰/۹۴	۰/۷۹	۰/۵۳	۰/۴۱**	۰/۰۹
عامل دوم	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۸۳	۰/۵۱	-۰/۳۵**	

**P<۰/۰۱

جدول فوق نشان می‌دهد که ضرایب مربوط به پایایی آلفای کرونباخ برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۹۴ و ۰/۹۴ گزارش شده است و ضرایب مربوط به پایایی ترکیبی برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۹۴ و ۰/۹۵ گزارش شده است، همچنین پایایی مربوط به بازآزمایی نیز برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۷۹ و ۰/۸۳ گزارش شده است. بنابراین تمامی ضرایب مربوط به پایایی بازآزمایی بالاتر از ۰/۷۰ گزارش شده است که بیانگر آن است پرسشنامه پژوهش از پایایی معتبر برخوردار است. مقادیر میانگین‌های واریانس‌های استخراج‌شده (AVE) برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۵۳ و ۰/۵۱ است که با توجه به اینکه از ۰/۵۰ بزرگتر گزارش شده است، بیانگر آن است که پرسشنامه در سطح سازه از روایی همگرای مطلوب برخوردار است. همچنین بر اساس یافته‌های جدول فوق مشاهده می‌شود که بین عامل اول پرسشنامه یعنی چشم انداز با امیدواری با ضریب ۰/۴۱ همبستگی مثبت و معنادار در سطح ۰/۰۱ و بین عامل دوم پرسشنامه یعنی چشم انداز منفی با امیدواری با ضریب -۰/۳۵ همبستگی منفی و معنادار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. این بدین معنی است که با افزایش چشم انداز مثبت امیدواری نیز به صورت مثبت و معنادار افزایش پیدا می‌کند و از سوی دیگر با افزایش چشم انداز منفی، امیدواری نیز به صورت منفی و معنادار کاهش پیدا می‌کند؛ بنابراین روایی همگرا پرسشنامه نیز تایید می‌شود. علاوه بر آن، خروجی نرم‌افزار نشان داد که مقادیر بارهای عاملی تمامی گویه‌ها بالاتر از ۰/۴۰ است و روایی همگرای پرسشنامه در سطح معرف‌انیز تأیید می‌شود. جدول فوق نشان می‌دهد که شاخص ریشه میانگین مربعات باقی مانده استاندارد (SRMR) برابر با ۰/۰۹ گزارش شده است که از ۰/۱۰ کمتر شده است و نشانگر آن است که مدل دو عاملی پژوهش حاضر از برازش قابل قبول برخوردار است. همچنین نتیجه روایی ممیز بر اساس معیار فورنل و لارکر نشان داد مقدار جزر AVE هر سازه بیشتر از مقدار ضریب همبستگی با سایر سازه‌ها در مدل است و در نتیجه روایی ممیز در سطح سازه بر اساس معیار فورنل و لارکر تأیید می‌شود و خروجی نرم‌افزار نشان داد که بارهای عاملی تمامی گویه‌ها ارتباط بیشتری نسبت به سازه خود در مقایسه با سایر سازه‌ها دارند و روایی ممیز در سطح معرف‌انیز تأیید می‌شود.

جدول ۵: نتایج تحلیل عاملی تأییدی

گویه	بار عاملی	معناداری	گویه	بار عاملی	معناداری
۱	۰/۶۸	P<۰/۰۱	۱۷	۰/۶۴	P<۰/۰۱
۲	۰/۸۲	P<۰/۰۱	۱۸	۰/۶۵	P<۰/۰۱
۳	۰/۸۰	P<۰/۰۱	۱۹	۰/۶۳	P<۰/۰۱
۴	۰/۷۹	P<۰/۰۱	۲۰	۰/۷۲	P<۰/۰۱
۵	۰/۷۴	P<۰/۰۱	۲۱	۰/۸۱	P<۰/۰۱

1. construct

2. indicator

P<0/01	0/81	22	P<0/01	0/80	6
P<0/01	0/82	23	P<0/01	0/83	7
P<0/01	0/85	24	P<0/01	0/84	8
P<0/01	0/83	25	P<0/01	0/69	9
P<0/01	0/55	26	P<0/01	0/72	10
P<0/01	0/76	27	P<0/01	0/74	11
P<0/01	0/62	28	P<0/01	0/61	12
P<0/01	0/56	29	P<0/01	0/55	13
P<0/01	0/78	30	P<0/01	0/71	14
P<0/01	0/81	31	P<0/01	0/68	15
P<0/01	0/50	32	P<0/01	0/58	16
P<0/01	0/78	33			
P<0/01	0/66	34			
P<0/01	0/59	35			

به منظور بررسی روایی سازه پرسشنامه از نرم افزار PLS-3 (روش معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی) و روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد و نتایج در جدول ۵ گزارش شده است. جدول فوق مقدار بارهای عاملی گویه‌های پرسشنامه تصویر آینده را نشان می‌دهد که بین 0/50 و 0/85 گزارش شده‌اند و همگی در سطح 0/01 معنادار هستند ($P < 0/01$). بنابراین روایی سازه پژوهش نیز تایید می‌شود.

جدول ۶: همبستگی تصویر آینده و سرمایه اجتماعی

متغیر	سرمایه اجتماعی	درون گروهی	برون گروهی
چشم انداز مثبت	0/42**	0/35**	0/40**
چشم انداز منفی	-0/43**	-0/44**	-0/32**

** $P < 0/01$

در جدول فوق مشاهده می‌شود که بین چشم انداز مثبت با سرمایه اجتماعی و ابعاد درون گروهی و برون گروهی به ترتیب با ضرایب 0/42، 0/35 و 0/40 همبستگی مثبت و معنادار در سطح 0/01 وجود دارد و بین چشم انداز منفی با سرمایه اجتماعی و ابعاد درون گروهی و برون گروهی با ضرایب 0/43، -0/44 و -0/32 همبستگی منفی و معنادار در سطح 0/01 وجود دارد، این بدین معنی است که با افزایش چشم انداز مثبت و کاهش چشم انداز منفی میزان سرمایه اجتماعی نیز به طور معناداری افزایش پیدا می‌کند.

بحث و نتیجه

یافته‌های پژوهش حاضر نشانگر آن است که در مرحله کیفی تصاویر مرتبط با آینده در جوانان شامل مضامین مختلف و بعضاً متضاد همچون چشم انداز مثبت و خوش بینانه به آینده و یا نشانگر چشم انداز منفی و بدبینانه نسبت به آینده است و این یافته‌ها در مرحله کمی نیز تایید شد.

مضامین مثبت و منفی مرتبط با تصویر آینده در سایر مطالعات نیز همسو با پژوهش حاضر گزارش شده‌اند؛ به طور مثال یافته‌های یک پژوهش نشان داد جهانی «روشن، تمیز، سبز» جزو مضامین مرتبط با آینده ترجیحی است که

به‌ویژه در میان جوانان تجسم می‌شود (Boulding 1988; Quoted from Hicks 1996: 744)، از سوی دیگر سایر مطالعات نشان داده‌اند که مضامینی همچون حسرت‌ها، عجزها و نداشته‌ها با افزایش نارضایتی همراه است (طاهری دمنه و ذاکری ۱۳۹۹: ۳۱) و نگرانی‌های اجتماعی سیاسی زمان همچون جنگ، آلودگی و فقر ترس اصلی جوانان در رابطه با آینده است که با چشم انداز منفی مرتبط است (Hicks 1996: 1). در همین راستا یافته‌های یک بررسی روند کاوش در تصاویر آینده‌گرویی از جوانان با پیشینه‌های فرهنگی مختلف را شرح داده شد، به طوری که یافته‌ها شامل چهار تصویر بدبینانه و خوش بینانه از آینده است که در سطوح مختلف درک و احساسات بزرگسالان جوان منعکس می‌شود (Kaboli & Tapio 2018: 32). در واقع عدم اطمینان در مورد آینده به دلایلی همچون جوامع به‌سرعت در حال تغییر وجود دارد و ابهام آینده منجر به این مسئله می‌شود که کسی دقیقاً نمی‌داند در آینده چه اتفاقی رخ خواهد داد و با چشم انداز منفی مرتبط است (Dator 2002: 119). شایان ذکر است یافته‌های این بخش از پژوهش با رویکرد پولاک (Polak 1973: 17) مطابقت دارد، به نظر وی هر تصویر از آینده دارای دو بعد اصلی ذات یا جوهر (روند تغییرناپذیر حوادث) و تأثیر (قدرت انسان‌ها برای حکومت بر سرنوشت خود) است و تصاویر آینده بر نگرش خوش‌بینانه یا بدبینانه نسبت به مفاهیم ذات و تأثیر دارند. بنابراین چشم انداز مثبت و چشم انداز منفی که مضامین اصلی تصویر آینده در پژوهش حاضر در نظر گرفته شده است، به نوعی در متون آینده‌پژوهی که پولاک مطرح کرده نیز مطابقت دارد. ترکیب ذات و تأثیر با خوش بینی و بدبینی دارای پیامدهای ذات خوش‌بینانه و تأثیر خوش‌بینانه (جهان جای خوبی است و انسان‌ها می‌توانند آن را به‌جای بهتری هم تبدیل کنند، وجود چشم انداز مثبت)، ذات بدبینانه و تأثیر خوش‌بینانه (جهان به سمت شر و افول می‌رود ولی انسان‌ها قادر به تأثیرگذاری و مبارزه با این روند هستند، سطوحی از چشم انداز مثبت)، ذات خوش‌بینانه و تأثیر بدبینانه (جهان مکان خوبی است ولی انسان‌ها کنترلی بر روند رویدادها ندارند، سطوحی از چشم انداز منفی)، ذات بدبینانه و تأثیر بدبینانه (هرج‌ومرج اجتناب‌ناپذیر است و انسان‌ها هیچ کنترل یا توانایی تأثیرگذاری بر آن ندارند، وجود چشم انداز منفی).

یافته‌های بخش دوم پژوهش نشان داد که بین تصویر آینده و سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار وجود دارد، به طوریکه با افزایش چشم انداز مثبت سرمایه اجتماعی افزایش پیدا می‌کند و با افزایش چشم انداز منفی سرمایه اجتماعی کاهش پیدا می‌کند. پژوهش‌های دیگر نیز نشان داده‌اند بین سرمایه اجتماعی و امید به آینده در جوانان رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد (افشانی و جعفری ۱۳۹۵: ۹۲)، افزایش امید به آینده موجب بهبود سرمایه‌های اجتماعی در جوانان می‌شود (مردانی فر، ظهیری نیا و رستگار ۱۳۹۸: ۸۵) و سرمایه اجتماعی عاملی مؤثر در شادی در میان مردم جامعه ارزیابی شده است (رضوانی، نیازی، حسینی زاده و سخایی ۱۴۰۰: ۹۳) که به نوعی بیانگر آن است که بین چشم انداز مثبت و سرمایه اجتماعی رابطه وجود دارد.

بنابراین چشم انداز مثبت پیوند فرد با سایر اعضای درون گروهی و برون گروهی را بهبود می‌بخشد و باعث می‌شود که فرد نسبت به جامعه سطوحی از نزدیکی و صمیمیت را تجربه کند و در فعالیت‌های جمعی مشترک با آن‌ها مشارکت داشته باشد و نه فقط نسبت به اطرافیانش، بلکه نسبت به سایر مردم نیز احساسات سازنده همچون تعهد و مشارکت را تجربه کند. به عبارت دیگر انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است و حالاتی که تجربه می‌کند اعم از مثبت و منفی می‌تواند بر روابط وی با سایر افراد نزدیک و غیر نزدیک تأثیر بگذارد. از سوی دیگر چشم انداز منفی موجب کاهش نزدیکی، صمیمیت، پیوند و به تبع آن کاهش احساس تعهد و مشارکت با دیگران می‌شود که در نتیجه

1. essence

2. influence

سرمایه اجتماعی را به صورت قبل ملاحظه‌ای کاهش می‌دهد. در واقع بین عوامل مرتبط با چشم انداز مثبت همچون امیدواری و سلامت روانشناختی با سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار وجود دارد، به طوری که افراد دارای سلامت روانی بالا واجد شرایط پذیرش مسئولیت و نقش‌های اجتماعی در جامعه هستند که بیانگر رابطه دوسویه سلامت روان و سرمایه اجتماعی است (کیوان آرا، حقیقتیان و علی بابایی ۱۳۹۳: ۴۷). پژوهش دیگر خاطر نشان می‌سازد که که ارتباط معنادار بین سرمایه اجتماعی با سلامت اجتماعی وجود دارد، به طوری که با افزایش سرمایه‌های اجتماعی میزان سلامت اجتماعی ادراک شده نیز افزایش پیدا می‌کند (افشانی و شیری محمدآباد ۱۳۹۶: ۱). بنابراین در صورتی که فرد از چشم انداز مثبت بالاتر و به تبع آن از چشم انداز منفی پایین‌تر برخوردار باشد بر کیفیت ارتباطات بین فردی نیز اثر می‌گذارد و موجب بهبود سرمایه اجتماعی می‌شود.

این پژوهش بر روی قشر سنی جوانان در جوانان ساکن گیلان با استفاده از روش نمونه‌گیری داوطلبانه صورت گرفته است و در تعمیم این یافته‌ها به سایر اقشار سنی و همچنین سایر مناطق جغرافیایی باید احتیاط کرد. پیشنهاد می‌شود در ارتباط با تصویر آینده در سایر اقشار سنی همچون نوجوانان یا میانسالان نیز پژوهش‌هایی اجرا گردد. یافته‌های پژوهش حاضر نشانگر آن است که در مرحله کیفی تصاویر مرتبط با آینده در جوانان شامل مضامین مختلف و بعضاً متضاد همچون چشم‌انداز مثبت و خوش‌بینانه به آینده و یا نشانگر چشم‌انداز منفی و بدبینانه نسبت به آینده است و این یافته‌ها در مرحله کمی نیز تایید شد. همچنین در پژوهش حاضر بین تصویر آینده و سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار به دست آمد، به طوری که با افزایش چشم‌انداز مثبت و کاهش چشم‌انداز منفی، سرمایه اجتماعی نیز در جوانان بهبود پیدا کرد. بنابراین با توجه به اهمیت تصویر آینده و قابلیت تغییرپذیری آن و نقش مثبتی که در بهبود شرایط فردی و اجتماعی دارد، یافته‌های این پژوهش تلویحات مهمی برای متخصصان حیطه‌های آینده‌پژوهی، جامعه‌شناسی سیاسی و روانشناسی اجتماعی و همچنین مسئولین مرتبط با سیاست‌های کلی دولت در زمینه اقدام مناسب برای جوانان و بهبود تصاویر مرتبط با آینده دارد. مثلاً می‌توان جوانانی که از چشم انداز منفی رنج می‌برند را شناسایی کرد و اقدامات لازم برای بهبود تصویر آینده انجام شود؛ بدیهی است که بخشی از این اقدامات می‌تواند فردی و روانشناختی (از طریق استفاده از انواع مداخلات روانی آموزشی) یا اجتماعی (از طریق بهبود شرایط موجود بر سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی در کشور) باشد تا در نهایت تصویر آینده بهبود پیدا کند و با پیامدهای مثبت فردی همچون افزایش امیدواری و اجتماعی همچون بهبود سرمایه اجتماعی همراه شود. در همین راستا پرسشنامه تصویر آینده نیز از روایی و پایایی معتبر برخوردار است و می‌تواند در فرهنگ ایرانی مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- افشانی، سیدعلیرضا؛ و جعفری، زینب (۱۳۹۵). رابطه سرمایه اجتماعی و امید به آینده در بین دانشجویان دانشگاه یزد. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۲۵(۷۳)، ۹۲-۱۱۵.
- افشانی، سیدعلیرضا؛ و شیری محمدآباد، حمیده (۱۳۹۶). نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای سلامت اجتماعی زنان شهر یزد. *پژوهشنامه زنان*، ۸(۲۲)، ۲۰-۱.
- ایران پور، سیده ماهرخ؛ عرفانی، نصراله؛ و ابراهیمی، محمداسماعیل (۱۳۹۶). پیش‌بینی کیفیت زندگی و شادکامی بر اساس چشم‌اندازهای زمانی دانشجویان. *روان پرستاری*، ۵(۶)، ۸-۱۴.
- بختیاری، لطفعلی (۱۳۹۹). آینده‌نگری از دیدگاه امام علی علیه‌السلام. *فصلنامه مدیریت منابع در نیروی انتظامی*، ۳۲، ۱-۲۶.

حیدری دارانی، زهرا؛ مجیدی فر، زهرا؛ و رضایان، احد (۱۴۰۰). زنان متولد دهه شصت و نقش آن‌ها در آینده؛ مطالعه‌ای کیفی در بلوک‌های سازنده تصاویر آینده (مورد مطالعه: استادان زن شهر اصفهان). *فصلنامه علمی زن در فرهنگ و هنر*، ۱۳(۴)، ۵۳۱-۵۸۴.

رحیمی، سعید؛ حاجلو، نادر؛ و بشرپور، سجاد (۱۳۹۸). پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی در سال ۱۳۹۷ بر اساس ابعاد چشم‌انداز زمان (نقش میانجی امید به زندگی): یک مطالعه توصیفی. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۸(۷)، ۶۷۴-۶۵۷.

رضوانی، زهرا؛ نیازی، محسن؛ حسینی زاده آرانی، سیدسعید؛ و سخایی، ایوب. (۱۴۰۰). فراتحلیل مطالعات رابطه سرمایه اجتماعی و شادی در ایران سال ۱۳۹۰-۱۳۹۸. *برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۱۲(۴۷)، ۹۳-۱۳۴.

رفیعی، حسن؛ موسوی، میرطاهر؛ و قاسم‌زاده، داود (۱۳۹۵). ساخت و رواسازی پرسشنامه سنجش سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی. *رفاه اجتماعی*، ۱۶(۶۱)، ۱۵۷-۱۴۱.

طاهری دمنه، محسن (۱۳۹۷). تحلیلی آینده‌پژوهانه در بن‌مایه‌های سازنده‌ی تصاویر آینده. *فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۸(۲۹)، ۴۵-۶۵.

طاهری دمنه، محسن؛ و ذاکری، علی (۱۳۹۹). مطالعه کیفی در ذهنیت جوانان از آینده با استفاده از روش تحلیل لایه‌ای علی. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۴۷، ۳۱-۵۱.

طاهری دمنه، محسن؛ و کاظمی، معصومه (۱۳۹۷). تمایل به مهاجرت در بین جوانان؛ مطالعه‌ای کیفی در تصاویر آینده. *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۱۰(۴)، ۷۸-۵۳.

علیزاده اقدم، محمدباقر (۱۳۹۱). بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۳(۴)، ۱۸۹-۲۰۶.

کرمانی، زهرا؛ خداپناهی، محمدکریم؛ و حیدری، محمود (۱۳۹۰). ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امید اسنایدن. *روانشناسی کاربردی*، ۲۳(۴)، ۷-۲۳.

کیوان ارا، محمود؛ حقیقتیان، منصور؛ و علی بابایی شهرکی، معصومه (۱۳۹۳). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و سلامت روان در بین شهروندان شهر کرد. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، ۲۲(۷)، ۴۷-۵۵.

مردانی فر، فهیمه؛ ظهیری نیا، مصطفی؛ و رستگار، یاسر (۱۳۹۸). سرمایه اجتماعی و امید به آینده در میان دانشجویان (مطالعه دانشگاه‌های شهر بندرعباس). *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۶(۱)، ۸۵-۱۰۴.

مقدس، علی‌اصغر؛ و شرفی، زکیه (۱۳۸۸). بررسی عوامل برانگیزنده گرایش به مهاجرت‌های بین‌المللی جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهرهای شیراز و ارسنجان. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۰(۱)، ۱۶۲-۱۹۰.

منصوری، سمانه؛ و صمدی، مجتبی (۱۳۹۹). ترسیم نقش و جایگاه مفهوم سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی. *مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، ۹(۶)، ۲۲۱-۲۵۸.

میرجلیلی، علیرضا؛ و حسینی زاده، سید محمدحسن (۱۳۹۹). بررسی مهم‌ترین آثار امید در بین جوانان از منظر اسلام. *سومین همایش ملی سبک زندگی و سلامت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد*.
نورحسن فتیده، طاهره (۱۳۸۸). تربیت جوان. *نامه جامعه*، ۵۷، ۵-۱.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.

Brown, M. H. (1984). Young people and the future. *Educational Review*, 36 (3), 303-315.

Bodinet, J. (2018). The Image Today: Field-Notes on the Interdisciplinary Use of the Visioning Workshop. *World Futures Review*, 10(3), 213-218.

Conversano, C., Rotondo, A., Lensi, E., Della Vista, O., Arpone, F., & Reda, A. (2010). Optimism and Its Impact on Mental and Physical Well-Being. *Clinical Practice & Epidemiology in Mental Health*, 6, 25-29.

- Crockett, R.A., Weinman, J., Hankins, M., & Marteau, T. (2009). Time orientation and health-related behaviour: Measurement in general population samples. *Psychology and Health*, 24(3), 333-50.
- Daly, J., Kellehear, A., & Gliksman, M. (1997). *The public health researcher: A methodological approach*. Melbourne, Australia: Oxford University Press. pp. 611–618.
- Dator, J. (2002). Futures studies as applied knowledge. In *New thinking for a new millennium* (pp. 119-129). Routledge.
- Furlong, A., & Cartmel, F. (2007). *Young people and social change, new perspectives*. (2nd ed.). Maidenhead: Open University Press.
- Hicks, D. (1996). A lesson for the future: Young people's hopes and fears for tomorrow. *Futures*, 28(1), 1-13.
- Hicks, D. (1996). Retrieving the dream: How students envision their preferable futures. *Futures*, 28(8), 741-749.
- Johnson, L. (1987). Children's visions of the future. *The Futurist*, 21(3), 36-47.
- Kaboli, S. A., & Tapio, P. (2018). How late-modern nomads imagine tomorrow? A Causal Layered Analysis practice to explore the images of the future of young adults. *Futures*, 96, 32-43.
- Kline, R.B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press
- Kooij, D.T.A.M., Kanfer, R., Betts, M., & Rudolph, C. W. (2018). Future time perspective: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 103(8), 867–893
- Kunitz, S. (2004). Social capital and health. *British Medical Bulletin*, 69, 61-73.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, Ca: Sage Publications. Lortie, C.
- McKay, M.T., Worrell, F.C., Temple, E.C., Perry, J.L., Cole, J.C., & Mello, Z.R. (2015). Less is not always more: The case of the 36-item short form of the Zimbardo Time Perspective Inventory. *Personality and Individual Differences*, 72, 68-71.
- Onwuegbuzie, J., & Combs, J. (2010). Emergent Data Analysis Techniques in Mixed Methods Research: A Synthesis. In *Sage Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*, edited by A. Tashakkori and C. Teddlie, 2nd ed., 397-430. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Polak, F. L. (1955/1973). *The image of the future*. (E. Boulding, Trans.). Amsterdam: Elsevier.
- Schmid, K., & Lopez, S. (2011). Positive pathways to adulthood: the role of hope in adolescents' constructions of their futures. *Advances in Child Development Behavior*, 41, 69-88.
- Ono, R. (2003). Learning from young people's image of the future: A case study in Taiwan and the Us. *Futures*, 35(7), 737-758.